

tive management of innovation in agronomic research institutions agrarian sphere]. <http://intkonf.org/kand-silskogosp-nauk-ogienko-ni-bordun-rm-efektivne-upravliniya-agroinovatsiyami-v-naukovo-doslidnih-ustanovah-agrarnoyi-sferi/>

Ofitsiyniy sait levropeiskoi komisii. <http://ec.europa.eu/>

Polishchuk, N. V. "Derzhavna pidtrymka aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti sub'iektiv pidpriemnytstva" [State support for promotion of innovative activities of business entities]. *Naukovyi visnyk ChTEI KNTEU. Ekonomichni nauky*, no. 2 (34) (2009): 310-317.

Sabluk, P. T. "Innovatsiina model rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy ta rol nauky v ii stanovlenni" [An innovative model

of Ukraine's agrarian sector and the role of science in its formation]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku*, no. 2 (2011): 200-208.

Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture in Ukraine until 2020]. Kyiv: NNTs "IAE", 2012.

Tkachenko, V. H. et al. *Investitsionnye i innovatsionnye protsessy v APK Ukrainy v usloviakh agrarnoi reformy* [Investment and innovation processes in the agricultural sector of Ukraine in the conditions of agrarian reform]. Luhansk: Knyzhkovyi svit, 2010.

УДК 336.13: 504

МЕХАНІЗМИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ

© 2014 ХУДОЛІЙ Л. М., ВОЙЦЕХІВСЬКА В. В.

УДК 336.13: 504

Худолій Л. М., Войцехівська В. В. Механізми альтернативного фінансування екологічних цільових програм

Мета статті полягає в розробці пропозицій щодо вдосконалення фінансування державних цільових програм за рахунок інших позабюджетних фондів і забезпеченні ефективного механізму приватно-державного партнерства на взаємовигідних умовах. При аналізі та узагальненні поглядів вітчизняних науковців та іноземного досвіду було запропоновано альтернативні механізми фінансування державних цільових програм. У результаті дослідження були запропоновані варіанти фінансування завершення досліджуваних державних цільових програм за умов їх дофінансування з інших позабюджетних джерел. Обґрунтовано умови залучення коштів від підприємств і установ для виконання планових завдань і заходів, визначених у паспортах програм. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є упорядкування процесу залучення додаткових джерел фінансування до їх повного виконання за допомогою втілення механізму приватно-державного партнерства на умовах, які забезпечать виконання життєво важливих завдань держави та ефективний розвиток підприємницької діяльності.

Ключові слова: альтернативне фінансування, державні цільові програми, фінансові ресурси.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул.:** 2. **Бібл.:** 8.

Худолій Любов Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансів і кредиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

E-mail: lkhudoliy@mail.ru

Войцехівська Вікторія Вікторівна – аспірантка, кафедра фінансів і кредиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

E-mail: vikysa87@mail.ru

УДК 336.13: 504

UDC 336.13: 504

Худолій Л. М., Войцеховская В. В. Механизмы альтернативного финансирования экологических целевых программ

Цель статьи заключается в совершенствовании финансирования государственных целевых программ за счет других внебюджетных программ и обеспечении эффективного механизма частно-государственного партнерства на взаимовыгодных условиях. При анализе и обобщении взглядов отечественных ученых и зарубежного опыта были рассмотрены альтернативные механизмы финансирования государственных целевых программ. В результате исследования предложены сценарии завершения исследуемых государственных целевых программ в условиях их дофинансирования из других внебюджетных источников. Обоснованы условия привлечения средств от предприятий и учреждений для выполнения плановых заданий и мероприятий, определенных в паспортах программ. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является упорядочение процесса привлечения дополнительных источников финансирования до их полного выполнения с помощью воплощения механизма частно-государственного партнерства на условиях, которые обеспечат выполнение жизненно важных задач государства и эффективное развитие предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: альтернативное финансирование, государственные целевые программы, финансовые ресурсы.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул.:** 2. **Библ.:** 8.

Худолій Любов Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедрою фінансов і кредиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

E-mail: lkhudoliy@mail.ru

Войцеховская Вікторія Вікторівна – аспірантка, кафедра фінансов і кредиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

E-mail: vikysa87@mail.ru

Khudoliy L. M., Voitsekhivska V. V. Alternative Sources of Financing for Environmental Target Programs

The article is aimed to improve financing of state target programs at the expense of other extra-budgetary programs and ensuring of an effective public-private partnership mechanism on the mutually beneficial terms. In the analysis and synthesis of the views of domestic scientists as well as foreign experience, alternative mechanisms for financing state target programs were considered. On the basis of the study results, scenarios of fulfillment of the state target programs under terms of additional financing from extra-budgetary sources has been suggested. Conditions for attraction of funds from enterprises and establishments for performing the scheduled tasks and activities, which are determined in the program passports, have been reasoned. The prospect of further research in this area is adjusting the process of attracting additional sources of financing until their final fulfillment through the public-private partnership mechanism, under terms which will ensure the fulfillment of the vital tasks of the state and provide an effective development of entrepreneurial activities.

Key words: alternative financing, state programs, financial resources.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 8.

Khudoliy Lyubov M. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department of Finance and Credit, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: lkhudoliy@mail.ru

Voitsekhivska Viktoriia V. – Postgraduate Student, Department of Finance and Credit, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: vikysa87@mail.ru

В умовах суттєвих кліматичних змін, нераціональної діяльності підприємств, що призводить до забруднення навколишнього середовища, виникла гостра потреба у розробці та здійсненні екологічних програм, на що потрібні значні фінансові ресурси. Державні інвестиції в екологічні проекти суттєво обмежуються можливостями бюджету країни і регіонів, відтак, потрібне залучення альтернативних джерел фінансування. Проте недосконалість законодавчого забезпечення, нераціональність співвідношення бюджетних та альтернативних джерел фінансування та відсутність центрів обміну інформацією щодо діючих цільових програм і можливостей вкладення не сприяє активізації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Над пошуками шляхів вирішення цієї проблеми працює плеяда українських вчених, таких як С. А. Буковинський, А. Ф. Величко, О. О. Возний, В. М. Геєць, Б. А. Демидов, І. В. Запатріна, Б. Е. Кваснюк, М. І. Кульчинський, М. І. Луханін, А. О. Мусіна, М. В. Науменко, М. О. Циганкова, Ф. О. Ярошенко та інші [1, 3 – 4]. Найменш дослідженою, на наш погляд, є розробка ефективних механізмів залучення коштів із позабюджетних джерел і застосування інструментів стимулювання інвесторів. Дана стаття присвячена розкриттю цих механізмів і стимулів.

Досвід багатьох країн світу (США, Японії та Євросоюзу) показує, що із 100% загального фінансування цільових програм 75% фінансується за рахунок інших (позабюджетних) джерел надходження коштів і 25% – за рахунок коштів державного бюджету. В Україні ж ситуація діаметрально протилежна: близько 90% коштів надходить з державного бюджету, а лише 10% – з позабюджетних фондів. Тому виникає потреба зацікавити підприємства, організації, установи та фізичних осіб у фінансуванні державних цільових програм на взаємовигідних умовах [8].

Як свідчить досвід багатьох країн світу, ефективність реалізації програми безпосередньо залежить від її повно-

го та своєчасного фінансування з різних джерел. Класифікація основних джерел фінансування державних цільових програм наведено на *рис. 1*.

Наявність альтернативних джерел навіть при недостатності державного фінансування дозволяє здійснювати роботи протягом року у визначених розмірах та у повному обсязі, скоротити строки окупності проектів. Для того, щоб забезпечити систему залучення додаткових фінансових ресурсів в Україні, слід внести зміни до законодавства держави, удосконалити систему планування, залучення, контролю, моніторингу діючих і проектних цільових програм.

Розглянемо альтернативні види фінансування для реалізації екологічних програм на прикладі двох із них: Державної цільової екологічної програми ліквідації наслідків надзвичайної ситуації на території військової частини А0829 та Загальнодержавної цільової екологічної програми поводження з радіоактивними відходами. За цими програмами фінансування передбачалося лише за рахунок державних коштів загальними сумами 76,7 млн грн та 5247,5 млн грн відповідно, проекти були розраховані на три роки. Фактично ж першу програму профінансовано на 23,9 млн грн менше від запланованого, а по другій програмі – на 2694,0 млн грн. Результатом цього є незавершеність робіт і неможливість виконання завдань у повному обсязі, головними з яких є введення об'єктів у господарський оборот. Така практика, на жаль, є дуже розповсюдженою для України.

Очікувалося, що результатом від реалізації Державної цільової екологічної програми ліквідації наслідків надзвичайної ситуації на території військової частини буде створення умов для екологічно безпечного використання земельних та інших ресурсів очищеної території, повернення забрудненої території військової частини з метою подальшого її використання за призначенням або для передачі місцевим органам виконавчої влади з метою створення

Рис. 1. Основні джерела фінансування державних цільових програм

розвинутої господарської інфраструктури м. Лозова та для створення додаткових робочих місць на спеціалізованих підприємствах, що обслуговуватимуть та зберігатимуть биоприсаси.

Для остаточної реалізації даних програм було б доцільно застосувати такі методи отримання додаткових фінансових ресурсів, як залучення коштів від організацій та вітчизняних підприємств, а також від іноземних компаній (рис. 2).

Відповідно до мети, визначеної першою програмою, державі доцільно залучити на взаємовигідних умовах додаткові фінансові ресурси підприємств та організацій, що у майбутньому мали б змогу на цій території розширити свою діяльність. При цьому державним органам варто було би інвесторам запропонувати певні економічні стимули.

Нам видається за доцільне внесені підприємцями кошти на здійснення цієї і подібних програми звільняти від сплати податку на прибуток у розмірі залучених коштів до завершення програми, а різницю зараховувати як сплату майбутніх орендних платежів державі за експлуатацію очищеної території. Така договірна система між державним замовником і підприємствами на взаємовигідних умовах дасть змогу досягнути очікуваних результатів виконання програми, а саме за конкретною програмою – очищення 247 га землі та подальше використання їх у діяльності підприємств.

Відобразимо суму майбутніх пільг з оподаткування підприємств, які профінансують програмні заходи за формулою:

$$FV = PV \cdot (l + T)^n, \quad (1)$$

де PV – сума коштів, вкладених підприємствами в державні цільові програми; FV – сума податку на прибуток, яка компенсується державою з урахуванням інфляції; l – індекс інфляції; T – темп інфляції; n – роки.

Зазначимо, що індекс інфляції знаходиться в простій залежності від темпу інфляції: $l = 1 + T$.

Для наочного прикладу розрахуємо фінансову вигоду інвесторів при вкладенні коштів в екологічні цільові програми при планових темпах інфляції (табл. 1).

Отже, бачимо, що при плановому рівні інфляції сума відшкодування досить значна для інвестора. Варто зазначити, що доцільніше вкладати кошти на три і більше років, оскільки розмір відшкодування податку на прибуток розраховується шляхом компаундування початкової суми інвестицій, тому із 23,9 млн грн підприємство отримує звільнення від податку на визначений період і 4,89 млн грн компенсації у вигляді зарахування майбутніх податкових платежів.

Цільовою програмою щодо очищення територій від радіоактивного забруднення передбачено державне фінансування обсягом 5247,5 млн грн, фактично ж профінансовано на 2694 млн грн менше. Це унеможливає виконання запланованих заходів та завдань і ставить під загрозу реалізацію державної цільової програми. Оскільки державні кошти досить обмежені та не зможуть бути повною мірою направлені на цю програму в найближчі роки, пропонуємо підприємствам, які внесуть кошти на виконання заходів по цільовій програмі, зараховувати податок на прибуток на різницю у фінансуванні реалізації проекту до повного його завершення. Це зменшить поточні податкові надходження до бюджету, але дасть змогу реалізувати програму і в подальші роки після освоєння платити податки з прибутку від підприємницької діяльності у розмірі 3245,06 млн грн.

Основні позитивні аспекти цього методу полягають в тому, що програма виконається в повному обсязі, активізується підприємницька діяльність на даній території, що, врешті-решт, збільшить податкові надходження до бюджету. Завжди знайдеться певна кількість підприємств, які мають тимчасово вільні кошти для вкладення в реалізацію важливих проектів держави на взаємовигідних умовах. Цей механізм доцільно було би закріпити у змінах до Податкового кодексу України.

Для порівняння зазначимо, що підприємства, які внесли кошти на екологічні заходи в Чехії та Словаччині, звільняються на п'ять років від оподаткування прибутку, отриманого підприємством при впровадженні сонячної, вітрової, гідроелектричної енергії. У Польщі надаються податкові пільги за використання відходів виробництва, якщо інвестиції вкладаються на охорону довкілля. У Російській Федерації пільги з оподаткування прибутку нараховуються підприємствам, які за рахунок свого прибутку здійснюють інвестиції на природоохоронні заходи, це дозволяє прибутку до оподаткування зменшувати майже на 30% [2].

Залучення додаткових коштів для виконання даної програми підприємствами можливе і за рахунок отриманих кредитів від комерційних банків чи комбінованої схеми. При цьому підприємство, яке отримує додаткові податкові пільги в разі внесення відповідної суми коштів для реалізації програми, укладає угоду з комерційним банком, в якій чітко окреслені права та обов'язки кожної зі сторін, умови та строки фінансування, а також схема повернення коштів. Підприємство (підприємства) за погодженням державного замовника цільової програми підписує договір на суму, яка недофінансована державним бюджетом. За позичені у банку для фінансування проекту кошти підприємство сплачує тіло кредиту і відсотки у розмірі половини (наприклад, 12%) кре-

Таблиця 1

Розрахунок майбутнього податкового відшкодування підприємствам за вкладені інвестиції в програму очищення території внаслідок надзвичайної ситуації

Рік	Темп інфляції, %	Початковий розмір інвестицій, млн грн	Розмір відшкодованого податку на прибуток, млн грн	Економічна вигода, млн грн
2015	13,0	23,9	27,01	3,11
2016	9,4	-	28,60	4,70
2017	6,4	-	28,79	4,89

Джерело: розраховано авторами на основі [6].

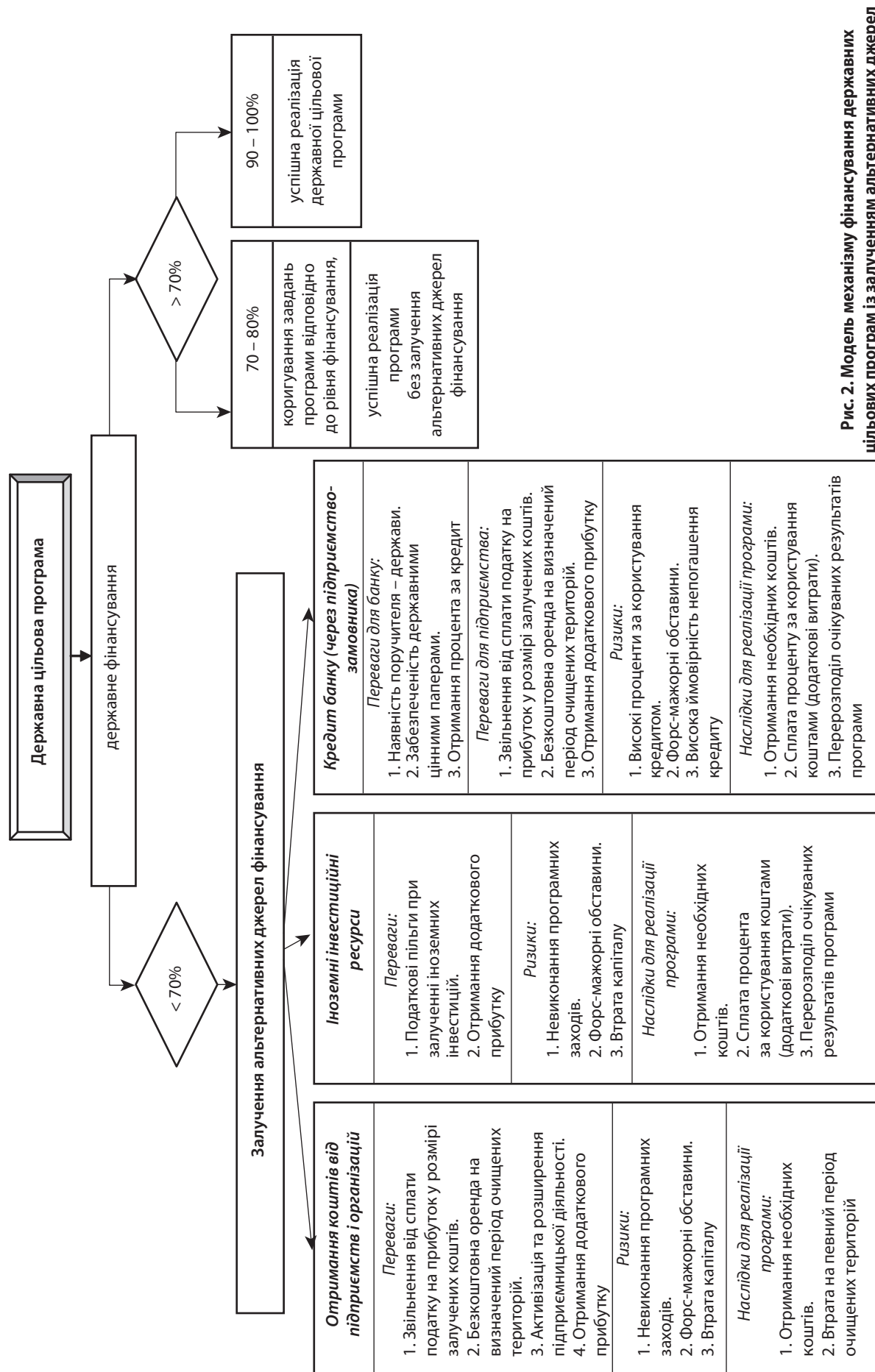

Рис. 2. Модель механізму фінансування державних цільових програм із залученням альтернативних джерел

дитної ставки до завершення реалізації програми. Держава, у свою чергу, гарантує компенсацію комерційному банку різниці відсотків. Після завершення програми держава надає право на користування очищеною земельною ділянкою підприємствам – інвесторам проекту на правах оренди без сплати орендної плати. При цьому підприємство звільняється від сплати податку на прибуток на декілька років наперед на суму вкладених коштів (власних і позичених).

Відобразимо майбутні пільги з оподаткування інвесторів з урахуванням тіла кредиту і суми відсотків за кредит комерційного банку:

$$FV = PV \cdot \frac{(1+r)^n - 1}{r}, \quad (2)$$

де PV – сума коштів, вкладених підприємствами в державні цільові програми; FV – сума податку на прибуток, яка компенсується державою з урахуванням інфляції; r – половина відсоткової ставки за користуванням кредитом; n – роки кредитування.

Розрахуємо економічну вигоду банку та підприємства-інвестора цільових програм (табл. 2, табл. 3). Отже, можемо зробити висновок, що така схема інвестування проекту за допомогою залучення підприємствами кредитних ресурсів комерційних банків також можлива і не збиткова, якщо такий механізм був би прийнятий у державі.

За іншим механізмом можливо залучати крім вітчизняних інвесторів додаткові інвестиційні ресурси іноземних компаній, враховуючи, що діючим Податковим кодексом передбачені відповідні податкові пільги при залученні іноземних інвестицій. Згідно з п. 136.1.3 ст. 136 Податкового кодексу України доходи у вигляді сум коштів або вартості майна, що надходять платнику податку у вигляді прямих інвестицій або реінвестицій у корпоративні права, еміто-

вані таким платником податку, не враховуються для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток [7]. Також для реалізації даної програми можуть залучатися кошти Державного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, коштів місцевих бюджетів, підприємств-забруднювачів.

Оскільки всі розглянуті механізми залучення додаткових джерел фінансування наведених програм мають ряд позитивних і негативних сторін, то доцільно їх комбінувати. Це дозволить швидше досягати поставленої мети – реалізувати перспективні екологічні та інші проекти в Україні, удосконалюючи паралельно інвестиційну, податкову політику.

Розглянуті механізми залучення додаткових джерел фінансування для реалізації державних цільових програм при взаємовигідній співпраці держави, підприємств, іноземних інвесторів і банків сприятимуть реалізації основних цілей держави, стимулюватимуть підприємницьку діяльність та активізуватимуть співпрацю з іноземними інвесторами.

Для підвищення функціонування системи державних цільових програм необхідно внести законодавчі зміни щодо їх фінансування з інших позабюджетних джерел, розробити методи зацікавлення юридичних та фізичних осіб у вкладенні своїх коштів не лише у прибуткові програми, а й у програми загальнодержавного значення. Також потрібно забезпечити в державі процес формування державних цільових програм з урахуванням потреб населення та інтересів бізнесових структур, зробити процес їх реалізації більш прозорим і ефективним, максимально скорочувати строки освоєння проектів. ■

Таблиця 2

Розрахунок майбутнього податкового відшкодування підприємствам за вкладені інвестиції в програму, мета якої – очищення територій від радіоактивного забруднення

Рік	Темп інфляції, %	Початковий розмір інвестицій, млн грн	Розмір відшкодованого податку на прибуток, млн грн	Економічна вигода, млн грн
2015	13,0	2694	3044,22	350,22
2016	9,4	-	3224,28	530,28
2017	6,4	-	3245,06	551,06

Джерело: розраховано авторами на основі [5].

Таблиця 3

Розрахунок майбутнього податкового відшкодування за вкладені інвестиції в програму очищення території внаслідок надзвичайної ситуації

Рік	Початковий розмір інвестицій, млн грн	Пільгова ставка відсотку за кредит, %	Розмір відшкодованого податку на прибуток і відсотків за кредит, млн грн	Економічна вигода, млн грн
2014	23,9	12	23,90	-2,87
2015	23,9	12	50,67	21,03
2016	23,9	12	80,65	48,14

Джерело: розраховано авторами на основі [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковинський С. А. Бюджет розвитку і пріоритети бюджетних інвестицій / С. А. Буковинський // Бюджетна політика у контексті соціально-економічного розвитку України. У 6 т. / Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні. – К. : Україна, 2003. – С. 242 – 245.
2. Бюджетна система України та Євросоюзу : монографія / С. О. Булгакова, О. І. Барановський, Г. В. Кучер та ін. ; за ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ, Нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 409 с.
3. Демидов Б. А. Системная методология планирования развития, предпроектных исследований и внешнего проектирования вооружения и военной техники / Б. А. Демидов, М. И. Луханьин, А. Ф. Величко, М. В. Науменко. – Киев-Харьков : Издательский дом «Стилос», 2011. – 463 с.
4. Геєць В. М. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / В. М. Геєць. – К. : Наукова думка, 2008. – 383 с.
5. Керівництво з управління інноваційними проектами і програмами організація : монографія / Пер. на укр. мову під ред. проф. Ярошенка Ф. О. – К. : Новий друк, 2010. – 160 с.
6. Маркович Г. Оцінка результативності бюджетних програм / Г. Маркович // Світ фінансів. – 2011. – Випуск 2. – С. 159 – 167.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Циганкова М. О. Ідентифікація інвестиційного партнерства держави та бізнесу / М. О. Циганкова // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С.101 – 116.

REFERENCES

- Bukovynskyi, S. A. "Biudzhety rozvytku i priorytety biudzhetykh investytsii" [Budget development and budget priorities investment]. In *Biudzhetna polityka u konteksti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, 242-245. Kyiv: Ukraina, 2003.
- Bulhakova, S. O. et al. *Biudzhetna systema Ukrainy ta Evrosoiuzu* [The budget system of Ukraine and the EU]. Kyiv: KNTEU, 2009.
- Demidov, B. A. et al. *Sistemnaia metodologiiia planirovaniia razvitiia, predproektnykh issledovaniy i vneshnego proektirovaniia vooruzheniia i voennoy tekhniki* [System methodology of development planning, pre-project studies and external design of weapons and military equipment]. Kyiv; Kharkiv: Stilos, 2011.
- Heiets, V. M. *Derzhavni tsilyovi prohramy ta uporiadkuvannia prohramnoho protsesu v biudzhethnii sferi* [The state target programs and streamline the programming process in the public sector]. Kyiv: Naukova dumka, 2008.
- Kerivnytstvo z upravlinnia innovatsiinymy proektamy i prohramamy orhanizatsiia* [Management of innovative projects and programs of the organization]. Kyiv: Novyi druk, 2010.
- [Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- Markovych, H. "Otsinka rezultatyvnosti biudzhetykh prohram" [Evaluation of the budget programs]. *Svit finansiv*, no. 2 (2011): 159-167.
- Tsyhankova, M. O. "Identyfikatsiia investytsiinoho partnerstva derzhavy ta biznesu" [Identification investment partnership between the state and business]. *Ekonomika i prohozuvannia*, no. 2 (2006): 101-116.